Den danske økonomiske situation

Fra slutningen af april til begyndelsen af juni foregik en række drøftelser mellem folketingets politiske partier, hvor især den økonomiske situation og boliglovgivningen var i centrum.

Den 8. maj fremlagde regeringen i folketinget sine planer til en sanering af den danske økonomi.

De direkte skatter skal nedsættes i 1975. Den progressive grundbeløbsskala, der anvendes ved beregningen af indkomstskatten til staten, foreslås tilpasset til den indkomstudvikling, der har fundet sted siden den blev indført i 1970. Ved denne tilpasning er hovedvægten lagt på en kraftig udvidelse af skalaens første trin, det såkaldte proportionalskattestræk, hvor merindtægt ikke fører til forhøjelse af beskatningsprocenten. I 1975 vil skalaens første trin efter de nugældende regler blive anvendt i indkomstintervallet 7–35.000 kr. Efter regeringens forslag er indkomstintervallet 10–80.000 kr. Endvidere påtænkes det at ændre fradragsreglerne. Foruden indskrænkninger i fradragsmulighederne for renteudgifter, lønmodtagerfradrag og udgifter til syge- og ulykkesforsikring skal fradragene i fremtiden trækkes direkte fra skatten i stedet for nu fra den selvangivne indkomst. Skatteændringsforslaget, der først senere på året kommer til endelig behandling i folketinget, vil medføre en nedsættelse af den samlede statsindkomstskat for indkomståret 1975 på ca. 10 mia. kr.

Nedgangen i statsindtægterne skal kompenseres ved kraftige besparelser på de offentlige budgetter. Det er regeringens hensigt at spare 20 mia. kr. i de kommende 3 år, heraf 5 milliarder i det kommende finansår. Besparelserne foreslås bl. a. hentet ved beskæring af statslige bygge- og anlægsarbejder, beskatning af børnetilskud, omlægning af studielåneordningen, adgangsregulering for videregående uddannelser og en begrænsning i U-landsbistanden. Som supplement til besparelserne på de statslige budgetter skal de kommunale aktiviteter begrænses. Således blev det besluttet ved et møde den 24. maj mellem regeringen og Kommunernes Landsforening, at kommunernes mulighed for at investere, til trods for de fortsatte løn- og prisstigninger, bliver reduceret med 300 mill. kr. i finansåret 1975/76. Investeringsrammen bliver 3,5 mia. kr. mod 3,8 mia. kr. i indeværende finansår. Lånerammen for 1975/76 er halveret i forhold til i år. I det kommende finansår må kommunernes låntagning ikke overstige 630 mill. kr.

Hvis der opnås et politisk forlig om de her skitserede statslige besparelser

ved finanslovsdebatten i efteråret, vil 5 mia. ud af de 10 mia., som sænkningen af de direkte statsskatter medfører, være dækket. Hvis der ikke kan opnås yderligere offentlige besparelser, har regeringen foreslået en momsforhøjelse på 5 pct. gennemført senere til dækning af de resterende 5 mia. kr.

Til begrænsning af valutaudstrømningen, der er forårsaget af det store handelsbalanceunderskud i den forløbne del af 1974, fremlagde regeringen sine forslag til et valutaværn. Forslagene, der bestod af en række afgiftsforhøjelser, medførte en ugelang politisk krise. Den 15. maj blev der imidlertid indgået et politisk forlig, der betød, at en række afgiftsforhøjelser blev vedtaget med omgående ikrafttrædelse. Der er tale om en stigning i afgiften på tobak, vin, øl og spiritus samt en stigning i afgiften på hårde hvidevarer og båndoptagere. Indregistreringsafgiften på personbiler forhøjes, og vægtafgiften stiger fra 1. august 1974. Forhøjelsen af registreringsafgiften er af midlertidig karakter, idet den skal bortfalde ved udgangen af 1974. De samlede afgiftsforhøjelser kan skønnes at give staten et merprovenu på omkring 1,5 mia. kr. i indeværende finansår.

Den 11. juni indgik Socialdemokratiet, Venstre, Det radikale Venstre, Det konservative Folkeparti, Centrums Demokraterne og Kristeligt Folkeparti en aftale om et 4-årigt boligforlig. Aftalen er efter nogle indledende punkter delt op i 3 hovedafsnit: Det sociale boligbyggeri, det private udlejningsbyggeri og ejerboliger.

I indledningen påpeges, at det ud fra beskæftigelses- og investeringshensyn i byggesektoren er hensigtsmæssigt at opstille et mål for boligproduktionen. Man vil tilstræbe en stabil boligproduktion på ca. 40.000 boliger pr. år.

I afsnittet om det sociale boligbyggeri fremgår det, at der kan gives tilsagn om 8.000 boliger årligt i dette byggeri, finansieret efter følgende hovedregler gældende fra 1/4-1975 (evt. 1/1-1975): Der skal tilvejebringes en grundkapital på 26 pct. af byggeriets værdi heraf 10 pct. fra staten, 5 pct. fra kommunerne, 8 pct. fra Boligselskabernes Landsbyggefond og 3 pct. fra lejerne. Grundkapitalen er rentefri og kan gøres afdragsfri i indtil 50 år.

Landsbyggefondens indskud forudsætter bl. a. en regulering af huslejen i almennyttigt byggeri opført før 1965. Reguleringen skal finde sted med mindst 35 mill. kr. pr. 1/4-1975 og yderligere 35 mill. kr. pr. 1/4-1976.

Rentesikringsordningen opretholdes. Rentesikring ydes stadig ned til 6 pct., men fra det 5. år skal der finde en aftrapning sted startende med 1/2 pct. årlig af prioritetslånenes nettoprovenu. Herudover kan der om nødvendigt stilles et udlånsbeløb på 35 mill. kr. til rådighed fra staten til driftslån og lignende foranstaltninger, der kan medvirke til at nedsætte huslejen i nybyggeriet. Endelig skal det nævnes, at der inden udløbet af 4-års perioden kan indføres indekslånefinansiering af nybyggeri, hvis et flertal i folketinget ønsker det.

For udlejningsejendomme i øvrigt skal der med virkning fra 1/4-1975 foretages nogle ændringer i lejeloven, således at lejerne bl. a. sikres bedre beskyttelse mod opsigelse og urimelig huslejefastsættelse. På ejerboligområdet er de seks partier enige om, at der pr. 1. januar 1976 skal indledes en afvikling af de eksisterende regler for beskatning. Der er ingen konkrete forslag indeholdt i forliget. Man henviser spørgsmålet til et hurtigtarbejdende udvalg, der får til opgave at udarbejde forslag til gradvis afvikling af lejeværdibegrebet og en gradvis begrænsning af fradragsretten for renter af gæld i ejerboliger.

Det er endvidere besluttet, at lejeværdien for skatteåret 1975 fastsættes på grundlag af 15. almindelige vurdering forhøjet med 15 pct. For huse erhvervet før 8. december 1969 fastsættes lejen til 2 pct. af det forhøjede vurderingsbeløb, mens lejeværdien af huse erhvervet efter 8. december 1969 fastsættes til $2^3/_4$ pct. I begge tilfælde gælder, at for værdier over de første 600.000 kr. fastsættes lejeværdien til 5 pct.

Udenrigshandel og betalingsbalance

Handelsbalanceunderskuddet har i de første 5 måneder af 1974 været på 7,3 mia. kr. I tilsvarende periode i 1973 var underskuddet 4,2 mia. kr. Importen er i forhold til 1973 steget med 43 pct., hvoraf brændsels- og smørestoffer samt råvarer har vist den største stigning. Den samlede eksport af varer er i den betragtede periode steget med 33 pct. i forhold til 1973. Industrieksporten viste en stigning på 42 pct., hvorimod eksporten af kød- og mælkekonserves kun havde en moderat stigning på 12 pct.

Handelsbalancen

	Import		Eksport		Merimport	
	1973	1974	1973	1974	1973	1974
Januar	3.891	5.269	2.585	3.243	1.306	2.026
Februar	3.305	5.026	2.939	3.864	366	1.162
Marts	3.505	5.388	2.986	4.171	519	1.217
April	3.389	5.514	2.584	3.766	805	1.748
Maj	4.342	5.192*)	3.117	4.040	1.205	1.152*)
Juni	3.642		2.961		681	
Juli	3.388		2.824		564	
August	3.702		2.661		1.041	
September	3.745		3.679		72	
Oktober	4.694		3.624		1.070	
November	4.546		3.314		1.232	
December	4.305		3.670		635	
I alt	46.454		36.944		9.510	

*) Foreløbig opgørelse

Underskuddet på betalingsbalancens løbende poster er i 1. kvartal 1974 opgjort til 3,2 mia. kr., dvs. større end i hele 1973, hvor underskuddet var på knap 3 mia. kr. Den betydelige forringelse i 1. kvartal skyldes helt overvejende den meget kraftige stigning i underskuddet på handelsbalancen. Finansieringen af 1. kvartals underskud skete ved en nettokapitalimport på ca. 2 mia. kr., samt en formindskelse af vor internationale nettolikviditet på de resterende 1,2 mia. kr.

Penge- og kreditforholdene

Nedgangen i den samlede valutastilling illustrerer hvor vanskeligt det er, til trods for en stram indenlandsk kredit- og pengepolitik, at fremkalde en privat låntagning i udlandet, som er tilstrækkelig til at dække det fortsat betydelige betalingsbalanceunderskud. I den resterende del af 1974 kan det blive endnu vanskeligere at få erhvervslivet til at optage lån i udlandet, idet renten i midten af 1974 er på vej op de fleste steder i Europa og USA. Årsagen hertil er, at regeringerne i de enkelte lande forsøger at bremse den tiltagende inflationære udvikling ved særdeles stramme kreditforanstaltninger. Frankrig hævede således diskontoen fra 11 pct. til 13 pct. den 20. juni, og i Østrig, Belgien, Italien og Sverige er der også sket rentestigninger. Mange amerikanske banker har hævet »Prime Rate« – renten for lån til første klasses låntagere – til 12 pct., og enkelte banker er nået op på 12,25 pct. Samtidig har eurodollarrenten på 3 måneders penge været opadgående. Fra midten af maj til begyndelsen af juni er denne rente steget fra et niveau på 12–13 pct. op til 14–15 pct., og yderligere stigninger kan ventes.

Nationalbanken påpeger i sin kvartalsoversigt i maj, at både den alvorlige betalingsbalancesituation og de kraftige prisstigninger tilsiger opretholdelse af en stram kreditpolitik herhjemme. På Nationalbankens møde med pengeinstitutternes organisationer i april aftaltes det derfor at fastholde det gældende udlånsloft indtil videre, hvilket i betragtning af den stærke stigning i produktion og omsætning (målt i løbende priser) repræsenterer en tiltagende stramning af kreditpolitikken. Udlånsloftet var i midten af 1974 praktisk taget fuldt udnyttet både i banker og sparekasser, men der er kun konstateret mindre overskridelser svarende til ca. 1/4 pct. af udlånsloftet.

Den effektive gennemsnitlige obligationsrente blev ultimo juni opgjort til 17,59 pct. Ultimo marts var den gennemsnitlige rente 15,29 pct. Udviklingen skyldes til dels, at obligationsudbuddet stadig ligger på et højt niveau. Således var nettotilgangen af obligationer i de første 5 måneder af 1974 10,6 mia. kr. mod 10,1 mia. kr. i de tilsvarende måneder i 1973.

I juni, juli og august må udbuddet af obligationer forventes fortsat at blive stort. Dette skyldes blandt andet, at den gennemsnitlige byggetid for parcelhuse er forøget. Mange bygherrer, der påbegyndte boligbyggeriet i 1973, for-

søger at udsætte den endelige færdiggørelse og dermed den endelige prioritering i håb om en snarlig stigning i obligationskurserne.

At obligationsudbuddet fortsat vil blive stort i slutningen af 2. kvartal og i begyndelsen af 3. kvartal understøttes af den månedlige statistik over tinglysninger af pantebreve i fast ejendom. I maj tinglystes pantebreve med en samlet pålydende værdi på 2.260 mill. kr. til realkreditinstitutterne, dvs. en stigning på 17 pct. i forhold til maj 1973, hvor den pålydende værdi af udstedelserne var 1.931 mill. kr.

Den 27. juni blev det ved et møde mellem regeringen, Nationalbanken og Realkreditrådet besluttet at lempe en del af de obligationsrationeringsbestemmelser, der blev indført i april 1973. Det var det såkaldte prisstop, der blev ophævet. Prisstoppet virkede på den måde, at belåning af såvel parcelhusbyggeri, ejerlejlighedsejendomme, privat udlejningsbyggeri som erhvervsbyggeri blev foretaget på grundlag af det pr. 1. april 1973 gældende prisniveu. Efter ophævelsen af prisstoppet gælder, at for huse med byggetilladelse efter den 1. april 1974 vil kreditforeningsvurderingen, der ligger til grund for belåningen, ske efter de nugældende byggepriser. For huse påbegyndt før 1. april 1974, hvor prioriteringen endnu ikke er foretaget, vil kreditforeningsvurderingen medtage halvdelen af de byggeprisstigninger, der er indtruffet siden 1. april 1973.

Ophævelse af prisstoppet vil sandsynligvis ikke få nævneværdig indflydelse på obligationsudbuddet, idet den eksisterende låneloftordning fortsat gælder. Dette betyder, at der for nyopførte parcelhuse og ejerlejligheder fortsat er et maksimumbeløb på den samlede realkreditbelåning pr. boligenhed. Dette maksimum fastsættes således: 350.000 kr i hovedstadsområdet, 300.000 kr. i Århus, Odense og Ålborg samt Roskilde Amt, 270.000 kr. i den øvrige del af landet.

Københavns Fondsbørs udsendte i begyndelsen af juli måned sin halvårsrapport. Rapporten omfatter perioden 1. januar til 28. juni i år. Aktierne på hovedbørsen havde ved årets begyndelse en kursværdi på 16,6 mia. kr., men denne værdi var den 28. juni faldet til 14,5 mia. kr. På efterbørsen er aktierne faldet i kursværdi fra 9,2 til 7,8 mia. kr. De voldsomme kursfald kan også konstateres i aktieindekset. Det var 1. januar 101,29 og den 28. juni 88,85. Bag de markante kursfald ligger blandt andet en frygt for den accelererende omkostningsudvikling, som dansk erhvervsliv står overfor. Fra den 28. juni til den 12. juli fortsatte kursfaldene på aktier. Aktieindekset blev den 12. juli opgjort til 82,18.

Priser, forbrug og investering

De internationale råvaremarkeder oplever i øjeblikket en nedadgående tendens i priserne. Blandt de råvarer, hvis priser især falder, er metallerne. År-

Prisindeks

	Råvare-prisindeks		Engros-prisindeks		Forbruger-prisindeks		Måneds-prisindeks	
	1973	1974	1973	1974	1973	1974	1973	1974
	1968 = 100		1968 = 100		1964 = 100		jan. 1971 = 100	
Januar	135	237	129	163	169,8	194,2	114,2	130,5
Februar	135	250	132	164	171,6	194,8	115,1	131,1
Marts	136	250	133	168	172,6	196,5	115,9	132,5
April	141	247	135	168	174,9	199,8	117,3	135,1
Maj	151	245	139	168	177,1	202,4	119,2	137,4
Juni	157		144		178,5		120,0	138,1
Juli	163		144		179,7		120,9	
August	157		142		180,8		121,6	
September	154		142		182,7		122,9	
Oktober	159		145		184,8		124,0	
November	180		148		187,9		126,7	
December	193		152		190,8		128,4	

sagerne til prisfaldene er dels afmatningstendenserne i det internationale konjunkturforløb, der medfører, at efterspørgslen efter råvarer falder, dels nogle spekulative salg. Hvor spekulanterne tidligere købte op i forventning om prisstigninger, sælges nu for at realisere eventuelle gevinster.

Ved beregningen af månedsprisindekset for maj 1974 var der for første gang benyttet en ny vægtfordeling baseret på resultaterne af Danmarks Statistiks forbrugerundersøgelse for året 1971. Majmånedsprisindekset blev 137,4. Dette var i forhold til indekset for april en stigning på 2,3 points. Af denne stigning skyldtes godt 1,0 point den halvårlige regulering af boligposten på grundlag af huslejeudviklingen fra oktober 1973 til april 1974, og 0,5 point hidrørte fra reguleringen af en række ferieudgifter. Fra maj til juni viste månedsindekset imidlertid kun en moderat stigning, idet indekset steg med 0,7 point til 138,1.

Reguleringspristallet for april, der er beregnet som et gennemsnit af månedsprisindeksene for februar, marts og april, er opgjort til 132,9 (jan. 1971 = 100). Ifølge dyrtidsreguleringsordningen udløses én dyrtidsportion for hver tre point, reguleringspristallet stiger. Regulering er senest sket ved indeks 127. Med det offentliggjorte månedsprisindeks for maj er det sikkert, at juliregu-leringspristallet vil udløse 3 dyrtidsportioner, således at 1974 i alt vil give 6 dyrtidsportioner. Dette er ensbetydende med, at industriarbejdernes gennemsnitlige timefortjeneste alene på grund af den automatiske dyrtidsregulering vil stige med ca. 11 pct. i 1974. Muligheden for 4 dyrtidsportioner til juli er ikke til stede, idet månedsprisindekset for juli i givet fald skal stige med 3,3 points, og det er utænkeligt, at dette vil ske.

Det foreløbige detailomsætningsindeks for maj 1974 blev sæsonkorrigeret 185. Fra maj 1973 har der været en stigning i indekset på ca. 18 pct. År-

sagen til, at majindekset viste en relativ større årlig stigningstakt, end det var tilfældet i de foregående måneder, er det før omtalte valutaværnsforslag, som regeringen har fremført. Før det politiske forlig blev etableret, der sikrede gennemførelsen af afgiftsforhøjelser, gik nogle dage, hvor offentligheden kendte regeringens planer. I disse dage oplevede butikker, der handlede med de nu afgiftsbelagte forbrugsvarer, en købelyst, der ellers kun er forbeholdt juletiden. Resultatet blev, at forbrugsvaregruppen, der indgår i detailomsætningsindekset, fra maj 1973 til maj 1974 viste en stigning på ca. 29 pct., gruppen nærings- og nydelsesmidler steg 18 pct., og endelig tegnede gruppen beklædning m. v. sig for en stigning på kun 4 pct.

I perioden januar–maj 1974 nyindregistreredes i alt 54.520 personbiler. I den tilsvarende periode i 1973 var tallet 55.977. I den resterende del af dette år må der forventes en meget markant nedgang i bilsalget herhjemme, idet det gennemførte valutaværn medførte en kraftig stigning både i vægtafgifter og i indregistreringsafgifter.

Det påbegyndte boligbyggeri ligger fortsat på et særdeles lavt niveau. Således blev der i maj kun påbegyndt 2.054 lejligheder i det samlede boligbyggeri mod 4.737 i maj 1973. I de første 5 måneder af 1974 er der sket et fald i påbegyndelser på 46 pct. i forhold til de tilsvarende måneder i 1973. Antal fuldførte lejligheder ligger derimod i den betragtede periode ca. 4 pct. under 1973-tallet. Dette må blandt andet ses i lyset af den før omtalte forlængelse af den gennemsnitlige byggetid for parcelhuse. I maj var der i alt ca. 54.000 lejligheder under opførelse mod ca. 70.000 i maj 1973.

Produktion og beskæftigelse

Danmarks Statistik udsendte i begyndelsen af juni for første gang en oversigt over industrivirksomhedernes omsætning, ordreindgang og ordrebeholdninger. For hver af grupperne er der foretaget en opdeling på hjemme- og eksportmarkedet. Mens udviklingen i omsætningen belyser det, som er realiseret, vil variationerne i ordreindgang og ordrebeholdning kunne give væsentlige oplysninger om udviklingen i den nærmeste tids beskæftigelse og produktion. Statistikken vil i fremtiden blive udsendt en gang om måneden og vil blive baseret på oplysninger indsamlet fra ca. 1.600 industrifirmaer, der dækker ca. 70 pct. af industriens totale omsætning. Der foretages opregning af de modtagne oplysninger, således at de offentliggjorte tal omfatter hele industrien.

Industriens omsætning af egne varer og tjenester var for samtlige industrigrupper i april 5 pct. højere end i januar. Inden for de enkelte grupper var det især den råstofudvindende industri samt jern- og metalindustrien, der viste den største omsætningsfremgang, mens nærings- og nydelsesmiddelindustrien i april havde mindre omsætning end i januar. Det fremgår endvidere, at skibsværfter, jern- og metalindustrien samt den kemiske industri har haft en meget stor af-

sætning til udlandet, mens kun ca. 5 pct. af den råstofudvindende industriomsætning stammer fra eksport.

Ordrebeholdningen i den samlede industri var i april 7 pct. højere end i januar. Eksportandelen af ordrebeholdningen var 51 pct.

Arbejdsløsheden i maj 1974 blev opgjort til 25.300 personer eller 3,0 pct. af de arbejdsløshedsforsikrede, hvilket er samme ledighedsprocent som for marts og april, mens ledighedsprocenten for maj 1973 var 1,6. Det er især byggefagene der på grund af indskrænkningen i byggeaktiviteten er blevet ramt. I maj 1973 var arbejdsløshedsprocenten 1,6 inden for byggefagene. Den er i samme måned i år steget til 4,0 pct.

For at komme en eventuel yderligere stigning i byggefagenes ledighedsprocent i forkøbet, har regeringen besluttet, at det gældende bygge- og anlægsstop fra 15. august ophæves for kommunale og amtskommunale arbejder. Disse arbejder skal dog holdes inden for investeringsloftet hos kommuner og amter. Det statslige bygge- og anlægsstop opretholdes.

Svend Lundgren

16/7-1974